

TÜRKİYE'DE SURİYELİ MÜLTECİLER

- İstanbul Örneği -

Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler

İstanbul Büyükşehir Belediyesi karşısındaki Şehzadebaşı parkında yanında mutfak eşyaları ile yatan Suriyeli mülteci (Foto: MAZLUMDER)

Hazırlayan:

Halim YILMAZ

MAZLUMDER Genel Başkan Yardımcısı

Katkıda Bulunanlar:

Abdurrahman BABACAN

İbrahim CANER

Zekiye Erincik

Zehra Bayrak

İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği - MAZLUMDER İstanbul Şubesi

Adres: Kalenderhane Mah. C.Y. Tosyalı Cad. No:58 Vefa/İSTANBUL

Tel: +90(212)5262440 - Fax: +90(212)5262441 E-posta: istanbul@mazlumder.org

www.mazlumder.org

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	2
A. SURİYE'DE İNSANİ DRAM VE MÜLTECİLER	3
B. TÜRKİYE BOYUTU	7
C. SURİYELİ MÜLTECİLERİN HUKUKSAL DURUMU	8
D. İSTANBUL'DAKİ SURİYELİ MÜLTECİLER	9
a. Ülkeye Giriş	10
b. Yasal Durumları	10
c. Yaşam Koşulları	11
d. Yaşadıkları Yerler Ve Barınma Koşulları.....	12
e. Sağlık Hizmetlerine Erişim	13
f. Temel Sorunlar	14
E. TESPİTLER	15
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	16
a. Hükümete Öneriler:.....	17
b. Yerel Yönetimlere ve Valiliklere Öneriler:	18
c. İnsani Yardım Kuruluşlarına Öneriler:	18
d. BMMYK'ya Öneriler:	19

GİRİŞ

2011 yılı başlarında Tunus'ta başlayan Arap Devrimleri süreci ile birlikte Arap ülkelerindeki baskıcı yönetimlere karşı değişim talep eden toplumsal hareketler ortaya çıkmış; bazı ülkelerde yönetimler düşerken, bazılarında protesto ve gösteriler çok uzun süre devam etmiştir. Libya'da şiddetli iç çatışmaya NATO müdahale etmiş, fakat ülke siyasi anlamda halen yatışmamıştır. Yemen ve Bahreyn'de¹ şiddet olaylarında çok sayıda kişi ölmüştür. Her iki ülkede de olayların yoğunluğu bugünlerde azalmış görünmektedir. En baskıcı rejim olan ("muhaberat devleti" olarak adlandırılan) Suriye'de² ise olaylar nispeten geç başlamasına rağmen hâlen en ağır şiddetiyle devam etmekte olup, tam bir insani felakete yol açan çok ağır bir iç savaşa dönüşmüş durumdadır.

Suriye'de 2011 yılı Mart ayında başlayan meşru hak talepleri, Esed rejimince kanlı bir şekilde bastırılmaya çalışılmış, barışçıl protestolara silahlı ve ölümcül müdahaleler yapılmıştır. Esed rejiminin, gösterileri şiddet yoluyla bastırmaya çalışması, göstericilere doğrudan ateşli silahlar kullanması, Suriye'de bugün önü alınamaz bir iç savaşın başlamasına sebep olmuştur. Bu yaşananların en ağır sonuçlarından biri de Esed rejiminin katliamları ile birlikte Suriyelilerin komşu ülkelere sığınmaya başlamaları olmuştur.

Suriye'deki çatışmalar uzadıkça ve katliamlar arttıkça, sivil insanlar canlarını kurtarmak için komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Ülkede bugüne kadar yaklaşık 120 bin insan yaşamını yitirmiş, yaklaşık 2 milyon insan da komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Beraberinde yaklaşık 5 milyon Suriyeli, yaşanan büyük insani dram dolayısıyla ülke içerisinde yerlerini değiştirmek zorunda kalmıştır. 2011 yılı Mart ayında başlayan bu göç dalgası günümüze kadar artarak devam etmektedir. Ülkesini terk etmek zorunda kalan Suriyeli mülteci sayısı her geçen gün artmaktadır.

Bugüne kadar Türkiye'ye 500 bin civarında Suriyeli mültecinin geldiği tahmin edilmektedir.³ Kamplarda yaklaşık 200 bin⁴ mülteci kalırken yaklaşık 300 bin kişi de kamp dışında yaşamaktadır. Bu insanların büyük çoğunluğu Suriye sınırına yakın illerde şahsi çabalarıyla barınmaya çalışmaktadır. İmkân bulabilen Suriyeli mülteciler daha uzaktaki / batıdaki illere göç etmektedir. İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde hatırı sayılır bir Suriyeli mülteci nüfusu oluşmuştur.

MAZLUMDER olarak daha önce Suriyeli sığınmacıların yaşadığı Hatay ilindeki kamplar ve buralardaki durumla ilgili araştırma ziyareti yapılmış ve yetkililerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.⁵ Ancak Suriyeli mültecilerin yaşadıkları kamplara girişe izin verilmemiş, yalnızca kamp dışında yaşayan mültecilerle görüşülebilmektedir.⁶

---

¹ MAZLUMDER 2013 Bahreyn İnsan Hakları İhlalleri Raporu <http://www.mazlumder.org/webimage/file/genelmerkez/icerikler/pdf/bahreyn.pdf>

² MAZLUMDER, henüz olaylar başlamadan önce Suriye ile ilgili bir rapor hazırlamıştı. Bkz.: MAZLUMDER 2010 Suriye İnsan Hakları Raporu <http://www.mazlumder.org/faaliyetler/detay/basin-aciklamalari/1/mazlumder-suriye-insan-haklari-raporunu-acikladi/4268>

³ Bu sayının, kayıtsız olarak giriş yapanlarla birlikte 1 milyonu bulduğu ifade edilmektedir.

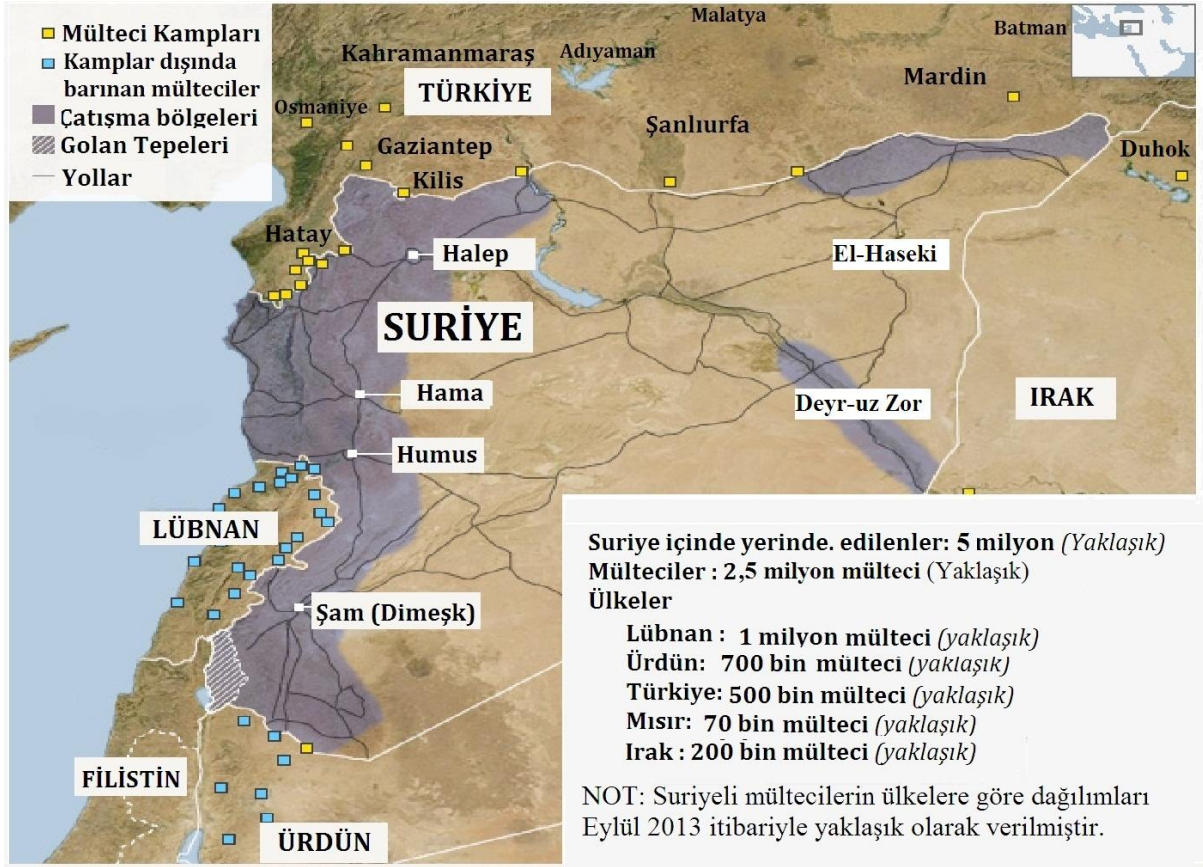
⁴ 22 Temmuz 2013 tarihi itibarıyla kamplarda barınan mülteci sayısı 201.067'dir. <http://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747> (erişim tarihi: 04.08.2013)

⁵ 2011 yılı Haziran ayında MAZLUMDER, HYD, İHD, UAÖ, İHAD, İHGD ve Mülteci-Der'den oluşan Mülteci Hakları Koordinasyonu'nun Hatay'daki mülteci kamplarında inceleme yapma taleplerine olumsuz

Bu raporda, Türkiye'ye sığınan ve İstanbul'da özellikle zor şartlar altında yaşayan Suriyeli mültecilere odaklanılarak; onların yaşam koşulları, yaşadıkları zorluklar ve ihtiyaçları tespit edilmeye çalışılmıştır. MAZLUMDER olarak bu raporu hazırlamamızın temel amacı; yaptığımız tespitler doğrultusunda, İstanbul'da yaşayan Suriyeli mültecilerin durumlarının yeterince anlaşılabilmesi ve insani ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için kamu kuruluşları, merkezî ve yerel idari yönetim birimleri ve sivil toplum kuruluşlarına -özellikle de insani yardım kurumlarına- yaşanan durum hakkında bilgi sağlamak ve yapılacak çalışmalara kolaylık sunmaktır.

A. SURİYE'DE İNSANİ DRAM VE MÜLTECİLER

2011 yılı bahar aylarından bu yana yaklaşık 2 milyon Suriyeli ülkesini terk ederek komşu ülkelere sığınmak mecburiyetinde bırakılmış; yaklaşık 5 milyon Suriyeli de ülke içinde göç etmek zorunda kalmıştır.⁷

Harita: Eylül 2013 itibariyle Suriye ve komşu ülkelerdeki mülteci kampları

cevap verilmiştir. Koordinasyon üyeleri sadece kamp dışında yaşayan mültecilerle ve bazı yetkililerle görüşebilmişlerdir. Bkz.:**Mülteci Hakları Koordinasyonu 20 Haziran Dünya Mülteciler Günü Basın Açıklaması** <http://www.multecihaklari.org/dosya/20110618-MHK-BA.pdf>

⁶MAZLUMDERSuriyeli Mültecilerle İlgili İlk Gözlem Raporu

<http://www.mazlumder.org/faaliyetler/detay/basin-aciklamalari/1/suriyeli-multecilerle-ilgili-ilk-gozlem-raporu/2610>

⁷ BBC: "Suriyeli mültecilerin sayısı '2 milyona

çıkıttı" http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/07/130725_suriyeli_multeciler_guardian.shtml

Evlerini terk etmek zorunda kalan Suriyeliler Lübnan, Ürdün, Türkiye, Irak ve Mısır'a⁸ sığınmışlardır.

Lübnan'a bugüne kadar 600 binden fazla Suriyeli mülteci sığınmıştır.⁹ Şu an Lübnan'da her altı kişiden biri Suriyeli mülteci. Ürdün'deki en büyük mülteci kampı olan Zaatarı kampı ise ülkenin dördüncü büyük şehrine dönüşmüştür.¹⁰

Yaklaşık 2 milyon Suriyeli mültecinin üçte ikisi 2013 yılı başından itibaren Suriye'yi terk etmiştir ki bu, günlük ortalama altı binin üzerinde insanın ülkesini terk ettiğini göstermektedir. Bu sayıların önemli çoğunluğunu kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır.¹¹

Ürdün 'de Zaatarı Mülteci kampı (www.mirror.co.uk)

Suriye'ye komşu ülkeler genel olarak Suriyeli mültecilere kapılarını açık tutmaya çalışmışlardır. Ancak artan mülteci sayısı nedeniyle bu konuda sorunlar yaşandığını eklemek gerekir.

Bugüne kadar “açık kapı” ilkesini istisnasız olarak Lübnan uygulamıştır.¹² Türkiye ve Ürdün sınırlarını kapatmamış; ancak güvenlik kaygılarıyla mültecilerin geçişi çoğu zaman

---

⁸ Mısır'daki Suriyeli mülteciler askerî darbe sonrası sorun yaşamaya başladılar. Darbe yönetimi Suriyeli mültecileri keyfi olarak tutuklayarak, yüzlercesini sınırışı ederek ve vize şartı koyarak onları istemediğini ilan etmiş oldu. “UNHCR, Mısır'daki Suriyeli mültecilerin keyfi tutuklanması konusunda endişeli” <http://www.unhcr.org.tr/?content=497>

⁹ “BM Mülteciler Yüksek Komiseri, devletleri ülkesinden kaçan Suriyeliler için açık kapı politikasını sürdürmeye çağırıyor.” http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/bm_mültwciler_yüksek_komiseri.pdf

¹⁰ BBC: “Suriyeli mültecilerin sayısı '2 milyona çıktı” http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/07/130725_suriyeli_multeciler_guardian.shtml

¹¹ “BM Mülteciler Yüksek Komiseri, devletleri ülkesinden kaçan Suriyeliler için açık kapı politikasını sürdürmeye çağırıyor.” http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/bm_mültwciler_yüksek_komiseri.pdf

¹² HRW: “Irak/Ürdün/Türkiye: Savaşta Kaçan Suriyeliler Sınırdan Durduruluyor”, 1 Temmuz 2013. <http://www.hrw.org/node/116886>

kontrollü ve aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir.¹³ Ürdün, sınırları açık tuttuğunu ilan etmesine rağmen mültecilerin girişini kısıtlamakta, bazı durumlarda ülkeye girişe izin vermemektedir.¹⁴

Türkiye, Suriye sınırından girişleri azaltma çabası içinde olup, mültecilerin Suriye içinde sınıra yakın kamplarda kalmaları için çaba göstermektedir.¹⁵ Küçük gruplar ve bireysel girişlere izin verilmektedir;¹⁶ ancak bu durum mülteciler için güvenli değildir. Zira Suriye içindeki mülteci kampları Esed rejimi tarafından bombalanmaktadır. Örneğin 26 Haziran 2013 tarihinde Suriye hava kuvvetlerine ait savaş uçakları Türkiye sınırındaki Bab-al Salam mülteci kampını bombalamıştır.

Irak Merkezî Hükümeti, “acil vakalar” ve “aile birleşimi” dışında girişleri kabul etmemektedir. Mart 2013’ten bu yana ülkeye girişleri fiilen sona erdirmiştir.¹⁷

Domiz Mülteci kampı, Dohuk, Kürdistan, Irak (www.unhcr.org)

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi, mayıs ayında Suriye sınırını kapatmış ve haziran ayında sadece “acil insani yardım”a ihtiyacı olan Suriyelilerin geçişine izin vermiştir.¹⁸ 18 Ağustos

---

¹³“BM Mülteciler Yüksek Komiseri, devletleri ülkesinden kaçan Suriyeliler için açık kapı politikasını sürdürmeye çağırıyor.” http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/bm_mültwciler_yüksek_komiseri.pdf

¹⁴ HRW: “Irak/Ürdün/Türkiye: Savaşta Kaçan Suriyeliler Sınırdan Durduruluyor”, 1 Temmuz 2013. <http://www.hrw.org/node/116886>

¹⁵ **Uluslararası Af Örgütü Bilgilendirme Raporu Türkiye: Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanması için ulusal yetkililer ve uluslararası toplum işbirliği içinde hareket etmeli**” s.8 (İndeks: EUR 44/009/2013, Nisan 2013) http://www.amnesty.org.tr/ai/system/files/Syrian%20refugees%20briefing%20Final_TR.pdf

¹⁶ HRW: “Irak/Ürdün/Türkiye: Savaşta Kaçan Suriyeliler Sınırdan Durduruluyor”, 1 Temmuz 2013. <http://www.hrw.org/node/116886>

¹⁷ HRW: “Irak/Ürdün/Türkiye: Savaşta Kaçan Suriyeliler Sınırdan Durduruluyor”, 1 Temmuz 2013. <http://www.hrw.org/node/116886>

¹⁸ HRW: “Irak/Ürdün/Türkiye: Savaşta Kaçan Suriyeliler Sınırdan Durduruluyor”, 1 Temmuz 2013. <http://www.hrw.org/node/116886>

2013 tarihinde sınırda bekleyen mülteci sayısının 30 bini bulması ve artan baskılar üzerine, Barzani'nin özel talimatıyla sınır kapısı açılmıştır.¹⁹

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri Antonio Guterres, 16 Temmuz 2013 günü Suriyeli sığınmacılar için çağrıda bulunarak, "Bölge ülkelerine ve bölge dışındaki ülkelere sınırları açık tutma ve korunma bekleyen tüm Suriyelileri kabul etme konusundaki çağrısını" yenilemiştir.²⁰

Islahiye Mülteci kampı, Gaziantep (http://www.dailystar.com.lb)

Türkiye'deki kayıtlı Suriyeli mültecilerin yaklaşık %70'i kamplarda,%30'u ise serbest olarak şehirlerde yaşamaktadır. Kamplarda barınma oranı Ürdün'de %20, Irak'ta %47'dir. Lübnan'da ise kamp bulunmayıp mültecilerin tamamı şehirlere dağılmıştır.²¹

İç savaşın uzaması ve Suriye'nin normale dönme süresi uzadıkça mültecilerin geri dönmesi ihtimali azalmaktadır. Bu durumda Suriyeli mülteciler, Filistinli mülteciler gibi ciddi ve kalabalık bir mülteci nüfus (diaspora) oluşturacaktır.

¹⁹ "Kuzey Irak Sınırını Geçen Suriyeli Mülteci Sayısı 30 Bini Aştı", 20.08.2013, http://www.haberekspressi.net/kuzey-irak-sinirini-gecen-suriyeli-multeci-sayisi-30-bini-asti-192186h.htm?utm_source=haber&utm_medium=haberekspressi

²⁰ "BM Mülteciler Yüksek Komiseri, devletleri ülkesinden kaçan Suriyeliler için açık kapı politikasını sürdürmeye çağırıyor." http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/bm_multeciler_yuksek_komiseri.pdf

²¹ IRC "Syria: A Regional Crisis" s.10 <http://www.rescue.org/sites/default/files/resource-file/IRCReportMidEast20130114.pdf>

B. TÜRKİYE BOYUTU

2011 yılı Mart ayında Suriye’de başlayan olaylarla birlikte Türkiye’ye ciddi mülteci hareketleri başlamıştır.

Türkiye’ye gelen yaklaşık 500 bin Suriyeli mülteci bulunduğu tahmin edilmektedir.²² 8 ayı ildeki 17 mülteci kampında 200 binden fazla²³ mülteci kalırken, yaklaşık 300 bin kişi de kamplar dışında yaşamaktadır. Kamp dışında kalanlar kendi imkânlarıyla ev kiralamakta veya akrabalarının yanında kalmaktadırlar. Serbest ikamet edenler, Türkiye’nin farklı illerinde hatırı sayılır mülteci grupları oluşturmuştur.

Süleymanşah Konteynerkent Mülteci kampı, Akçakale, Şanlıurfa (Foto: www.haberler.com)

Türkiye’ye sığınan Suriyeli mültecilere insani yardım ve koruma, Başbakanlık AFAD²⁴ (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) tarafından yürütülmektedir. 2011 yılı Nisan ayından itibaren AFAD tarafından önce Hatay ili sınırları içerisinde farklı noktalarda, daha sonra da Suriye sınırına yakın diğer toplam 10 ilde kamplar (çadır kent veya konteyner kent) kurulmuştur.²⁵ Bu kamplarda AFAD idaresinde, kamu kurum ve kuruluşları ile Türk Kızılayı tarafından barınma, yiyecek, sağlık, güvenlik, sosyal aktivite, eğitim, ibadet, tercümanlık ve diğer hizmetler verilmektedir.²⁶

²²Bu sayının, sınır kapıları dışında kaçak (illegal) olarak giriş yapanların çokluğu nedeniyle tam olarak tespiti zordur. Ancak, Türkiye’de bulunan Suriyelilerin sayısının 1 milyona yakın olduğu da ifade edilmektedir.

²³ 22 Temmuz 2013 tarihi itibarıyla kamplarda barınan mülteci sayısı 201.067’dir. <http://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747> (erişim tarihi: 04.08.2013)

²⁴ AFAD websitesi: <http://www.afad.gov.tr>

²⁵“22 Temmuz 2013 tarihi itibarıyla Hatay ili Altınözü ve Yayladağı ilçelerinde 2’şer çadırkent, Reyhanlı’da 1 geçici kabul merkezi, Şanlıurfa ili Ceylanpınar ve Akçakale’de 1’er, Gaziantep ili İslahiye, Karkamış ve Nizip’te 1’er, Kahramanmaraş’ta 1, Osmaniye - Cevdediye’de 1, Adıyaman’da 1, Mardin - Midyat’ta 1 ve Adana - Sarıçam’da 1 çadırkent ile Kilis’te 2, Hatay - Apaydın, Şanlıurfa - Harran, Malatya - Beydağı ve Gaziantep - Nizip’te 1’er konteynerkent olmak üzere toplam 14 çadırkent, 1 geçici kabul merkezi ve 6 konteynerkent kurulmuştur.” <http://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747> (erişim tarihi: 04.08.2013)

²⁶ TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, “Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu”
s.4. www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/.../raporlar/28_02_2012_1.pdf

C. SURIYELİ MÜLTECİLERİN HUKUKSAL DURUMU

Türkiye, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ne taraftır. Ancak Sözleşme'yi "coğrafi sınırlama" çekincesi ile kabul ettiğinden, Avrupa dışından gelip iltica talep edenlere "mülteci" statüsü tanımamakta; Avrupa dışından gelenlere "geçici sığınma" koruması sağlamaktadır.

Uygulamada bulunan "1994 İltica-Sığınma Yönetmeliği"²⁷ güncellikten ve mültecilerle ilgili sorunları çözmekten uzaktır.²⁸

4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilen "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu"nun ise 2014 yılı Nisan ayında yürürlüğe gireceği dikkate alındığında, Suriyeli mültecilere uygulanabilecek mevzuatın eksik ve yetersiz olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

2011 yılı Nisan ayından itibaren Türkiye'ye gelen Suriyeli mülteciler, önce "misafir" şeklinde tanımlanmış; ardından Nisan 2012'de Başbakanlık tarafından yayımlanan genelge ile "geçici koruma" (*temporary protection*) altında oldukları kabul edilmiştir.²⁹ Ancak bu genelge kamuoyuyla paylaşılmamıştır.

30 Mart 2012 tarihli, 62 sayılı "*Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge*" olduğu bilinmekle birlikte içeriğine erişmek mümkün olmamış ve kamuoyundan gizli tutulmuştur.

Başbakanlık AFAD Yönetimi Başkanlığı tarafından 11 il valiliğine³⁰ gönderilen 18 Ocak 2013 tarihli 2013/1 sayılı ve "Suriyeli misafirlerin sağlık hizmetleri" konulu Genelge ile belirtilen illerde kayıtlı Suriyeli mültecilerin tedavi giderleri ile ilaç ve protez giderlerinin "Sağlık Uygulama Tebliği"ne göre kayıtlı olduğu il Valiliğine faturalandırılması ve sevk zincirine göre başka yerlere sevk edilmesi gerektiği bildirilmiştir.

Genelge'de bahsedilen 11 il dışında kalan diğer illerdeki mülteciler sağlık hizmetlerinden ancak ücret karşılığı faydalanabilmektedirler.

Uygulamada, genel olarak, Suriyeli mültecilere ikamet ve diğer hususlarda kolaylık gösterilmekte, belgeleri eksik olsa da, bir zorluk çıkarılmamaktadır.

Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteciler için hükümetin ve sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle yardım kampanyaları düzenlenmiştir.³¹

Türkiye Hükümeti Aralık 2012'de yardım kampanyası için bir genelge yayımlamıştır.³²

---

²⁷ 1994/6169 sayılı "Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet izni talep eden münferit yabancılar ve topluca sığınma amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılar ve olabilecek nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esaslar hakkında yönetmelik"

²⁸ **Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu** s.13. www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/.../raporlar/28_02_2012_1.pdf

²⁹ <http://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747> (erişim tarihi: 04.08.2013)

³⁰ Bu iller Osmaniye, Kahramanmaraş, Kilis, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana, Adıyaman, Mersin, Malatya, Batman'dır.

³¹ "Bir ekmek bir battaniye" yardım kampanyası. MAZLUMDER de kampanyaya destek vermektedir. <http://www.suriyeicinbirekmek.com/anasayfa>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye temsilcisi, Türkiye hükümetinin Suriyeli mülteciler konusundaki politikalarından son derece memnun olduğunu açıklamıştır.³³

Mülteci kampları, güvenlik gerekçesiyle ziyaretlere kapalıdır. Çok istisnai durumlar dışında, insan hakları kuruluşlarına, milletvekillerine ve gazetecilere kapalı tutulmaktadır. Buna rağmen kampların fiziki ve insani koşullarıyla ilgili detaylı haberler bazen gazetelere yansımaktadır. Kampların kapalı tutulması ve şeffaflık uygulanmaması; mültecilerin güvenliği için bir yere kadar anlayışla karşılanmakla birlikte, mültecilere sağlanan yaşam koşullarının, hizmet ve yardımların gözlenmesini engellemektedir.

Mülteci kamplarında sunulan hizmetlerin genel olarak iyi olduğu anlatılmaktadır. Ancak, bunun dışındaki sorun, kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteci sayısının çok fazla olmasına rağmen hizmetlere erişimleri ve temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda ciddi eksikliklerin varlığıdır.

Kamplarda giriş ve çıkışların sıkı kontrol altında bulunması ve izinle gerçekleşmesi nedeniyle mültecilerin önemli bir kısmı kampta kalmak istememektedir. Kampta barınmayı tercih etmeyen mülteciler için farklı sebepler (siyasi nedenler, güvenlik, mahremiyet, izinle giriş-çıkış yapma, sınıra yakın yerde olma vs.) bulunsa da temel sebep, hareket özgürlüklerinin kısıtlanmasıdır. Örneğin İstanbul'da kendileriyle görüşme yapılan mülteciler, kampı “hapishane gibi” şeklinde tanımlamışlardır.

Kamp dışında yaşayanların çoğunluğu ülkeye yasal yoldan giriş yapanlardır. Ülkeye yasadışı (pasaportsuz) olarak girenler ise kural olarak kamplara gönderilmektedir. Bu nedenle pasaportsuz giriş yapanlar da -kampta kalmak istemediklerinden- polise kaydolmaktan kaçınmaktadırlar. Hem kampların bulunduğu illerde hem de diğer illerde yaşayan Suriyeli mültecilerin sayısını net olarak tespit etmek, bu sebeple çok zordur.

Kamp dışında, kötü şartlar altında yaşamak zorunda kalan ve geçim sıkıntısı çeken; bu sebeple dilencilik, kaçak çalışma gibi para kazanma yollarına başvuran Suriyeli mültecilerle ilgili haberler medyada sıkça yer almaktadır.³⁴

D. İSTANBUL'DAKİ SURİYELİ MÜLTECİLER

İstanbul'da yaşayan Suriyeli mülteciler şehrin farklı bölgelerinde yaşamaktadır. Raporlama konusu olan mülteciler, yoğunlukla Fatih (Küçükpazar ve Balat), Bahçelievler (Şirinevler), Başakşehir (Altınşehir, Bayramtepe ve Şahintepe) ve Gaziosmanpaşa (Sultançiftliği)'de yaşamaktadırlar. Ayrıca Esenyurt, Küçükçekmece ve Ümraniye'de de yoğunlukla yaşadıklarına dair bilgiler alınmıştır. İstanbul'da hemen her semtte yaşayan çok sayıda Suriyeli bulunmakla birlikte, hepsinin ekonomik durumları ve yaşam koşulları çok farklıdır.

---

³²27.12.2012 tarih ve 28510 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Başbakanlık Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü'nün 2012/24 sayılı “*Ülkemizde Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yardım Kampanyası Genelgesi*”
³³“*BM'den Türkiye'nin sığınmacılar politikasına övgü*”. <http://yenisafak.com.tr/dunya-haber/bmden-turkiyenin-siginmacilar-politikasina-ovgu-29.08.2012-405607>

³⁴ “*İstanbul'un ortasında Suriyeli çocuk dilenciler*” <http://gundem.milliyet.com.tr/istanbul-un-ortasinda-suriyeli-cocuk-dilenciler/gundem/gundemdetay/22.02.2013/1672064/default.htm>

“*Suriyeli dilenciler bıktırdı.*” <http://www.gaziantep27.net/suriyeli-dilenciler-biktirdi-haberi-466451.html>

Ancak yukarıda belirtilen semtlerde yaşayanlar çok ağır koşullarda hayatını devam ettirmeye çalışmakta, bir kısmı kelimenin tam anlamıyla “sefalet içinde” yaşamaktadır.

Raporlama sırasında, görüşme yapılan mültecilerin ad ve soyadları, güvenlikleri için gizli tutulmuştur. Görüşme yapılan kişiler (yetişkinler) fotoğraflarının çekilmesine izin vermemişler, basında yayımlanmasından endişe ettiklerini belirtmişlerdir.

Görüşme yapılanların (ulaşılabilenlerin) çoğunluğu -özellikle Küçükpazar’da yaşayanlar-Suriyeli Kürt mültecilerdir. Görüşülenlerden, Arap mülteciler nispeten daha az sayıda olmuştur.

a. Ülkeye Giriş

Görüşülen mülteciler genellikle son altı ay-bir yıl içerisinde İstanbul’a gelmişlerdir. Bir kısmı, Gaziantep-Kilis civarında Türkiye’ye giriş yaptıklarını, Gaziantep’te veya Kahramanmaraş’ta kısa bir süre yaşadıkları sonra İstanbul’a geldiklerini ifade etmişlerdir. Diğer mülteciler ise Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra doğrudan İstanbul’a gelmiştir.

Bir kısmı önce kampta (Gaziantep ve Kahramanmaraş’ta) barınmış ve daha sonra ayrılmıştır. Bazı mülteciler de kampa hiç girmemiştir. Hepsinin ortak düşüncesi, kampta yaşamının sorunlu (kendi deyimleriyle “hapishane gibi”) olduğudur.

Kamışlo’dan Türkiye’ye giriş yapan bir mülteci, ailesiyle birlikte kaçak olarak giriş yaptığını, Mardin’de kısa bir süre kaldıktan sonra İstanbul’a geldiğini ifade etmiştir.

Daha çok Suriye’nin kuzeyinden (ağırlıklı olarak Halep ve çevresinden) gelenler olduğu gibi Şam’dan, Humus ve Kamışlo’dan gelenler de bulunmaktadır.

Küçükpazar semtinde kalanların neredeyse tamamı Kürt mültecilerden oluşmaktadır. Bu grup, mülteciler arasında en kalabalık ve yoksul grubu oluşturmaktadır. Buraya yığılmalarının sebebinin, “İlk gelenler buraya geldi, daha sonra gelenler de hep buraya gelmeye devam etti.” şeklinde açıklamaktadırlar. Bu semtte olmalarının asıl nedeni olarak ise, maddi durumlarının kötü olması, ikinci bir nedeni olarak ise dil sorunu; yani Türkçe bilmedikleri için başka semtlere taşınmaya cesaret edemedikleri şeklinde ifade etmektedirler. Küçükpazar’da yaklaşık 140-150 civarında aile (700-800 kişi) olup çoğu birbirini tanımakta veya irtibatları bulunmaktadır.

b. Yasal Durumları

Görüşme yapılan Suriyeli mültecilerin çoğu ülkeye yasal yollardan (pasaportla) giriş yapmışlardır. Aralarında az sayıda da olsa T.C. vatandaşı olanlar vardır.

Yasal olarak giriş yapanlara ikamet izni verilmektedir. Kendilerinden ikamet tezkere ücreti olarak 200 TL alınmakta; ikamet harcı ise alınmamaktadır. Bazı mülteciler, ailelerin kalabalık olması ve her bir yetişkin için 200 TL ikamet tezkere ücretini temin edemediklerinden ikamet izni için müracaat etmemiştir. Bazı ailelerde ise erkek ikamet almış, eşine ise tezkere ücreti ödeyemediğinden ikamet izni alamamıştır.

12.01.2012 tarih ve 95 sayılı genelge ile ikamet başvurusu yapan ve evraklarını sunan Suriyelilere geçici ikamet izni verilmektedir.

Görüşmelerden elde ettiğimiz bilgilere göre, İstanbul'da yaşayan Suriyeli mültecilerin yaklaşık % 80'i ikamet iznine sahip olmuş; ikamet izni alamayanlar ise pasaportsuz (kaçak) giriş yaptıkları için başvuru yapamayanlardır. Tezkere süresi bitip de herhangi bir nedenle iznini uzatamayanlar da bulunmaktadır.

Çalışma izni olan kimseye rastlanmamıştır. Kendileriyle görüşülen mülteciler, ellerindeki tezkereyi gösterip “İkamet iznimiz var, ama üzerinde çalışamazsınız diye yazıyor.” demektedirler.³⁵

c. Yaşam Koşulları

Her ailede, çoğunun yaşları küçük olmak üzere en az altı-yedi çocuk bulunmaktadır. Çocuklar bütün günü evlerinin bulunduğu sokaklarda geçirmekte, bir kısmı yakın yerlerde dilencilik yapmaktadır.

Görüşülen mültecilerin bir kısmı kalabalık bir aileye sahip olmaları nedeniyle iki ayrı oda kiralamak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Dil (Türkçe) bilmemek çok ciddi sorun olarak görülmekte ve Türkçe bilmeyince çalışmak, ve toplumla iletişim kurmak da güçleşmektedir.

Çalışma izni almak külfetli olduğundan (uzun zaman, emek ve para gerektirdiğinden) mülteciler başvuru yapmakta isteksiz davranmaktadır.

Bazı mülteciler tekstil atölyelerinde çalışmaktadır. Örneğin, Halepli bir baba “Suriye’de iken iki kızım üniversiteye gidiyordu, burada yaklaşık iki aydır tekstil atölyesinde 11-12 saat ayakta çalışıyorlar. Daha önce Suriye’de hiç çalışmadılar, şimdi akşam ayakları şişmiş hâlde eve geliyorlar. Biri aylık 500 TL alıyor, diğeri 400 TL alıyor, üçüncüsü de yeni başladı.” demiştir. Çalışma ücretleri sorulduğunda ise, “Pazarlık yapma şansımız yok, kaç para verirlerse razı olmak durumundayız.” şeklinde cevap verilmektedir. İşverenlerin Suriyeli mültecileri ucuz işgücü olarak kullanmaya devam ettiği, örneğin geçen yıl 850 TL aylık alan Suriyelilere bu yıl en fazla 600 TL ödendiği ifade edilmektedir. Çok sayıda Suriyelinin bu şartlar altında çalışmak zorunda kaldığı tespit edilmiştir.

Küçükpazar’da 35 yaşında bir erkek, “Benim maddi durumum iyiydi; tüm birikimimi yanıma aldım, şimdiye kadar idare ettik, iki-üç ay daha da idare ederim. Ondan sonra ne olacağını bilmiyorum. Ne yapacağız? Sonumuzu Allah bilir.” şeklinde yakınmada bulunmuştur. Aynı mülteci, “Benim durumum iyi olduğu için iki-üç ay daha idare ederim, ancak buradakilerin çoğu Suriye’de de zor durumdaydı, burada ise çok daha zor ve ağır koşullardalar.” ifadelerini kullanmıştır.

Küçükpazar’da 60 yaşındaki bir kadın “Suriye’de mal mülk sahibiydik; evlerimiz vardı, paramız vardı, yemeğimiz vardı, itibarımız vardı. Şimdi sefil olduk; bize dilenci diyorlar, mülteci diyorlar, çingene diyorlar, düştüğümüz şu hâlde bakın!” diyerek sitem etmiştir.

Küçükpazar’da görüşülen mültecilerin bir bölümü ise ailesini bırakıp geldiğini ve çalışıp aileleri için yol parası kazanarak onları da İstanbul’a getirmek istediğini dile getirmiştir..

---

³⁵ Türkiye’de genel olarak yabancılara verilen ikamet izni, çalışma hakkını kapsamamaktadır. İkamet tezkerelerinin üzerinde “Bu tezkere çalışma hakkı vermez.” şeklinde damga yer almaktadır.

Maddi durumları çok iyi olan, lüks içinde yaşayan Suriyelilerin olduğuna dair bilgilerin de paylaşıldığı görüşmelerde bu nitelikteki kişilerin genelde Esed yanlısı yüksek rütbeli, bürokrat veya tüccar oldukları ve İstanbul'da zengin bir hayat yaşadıkları iddia edilmektedir.

d. Yaşadıkları Yerler Ve Barınma Koşulları

Küçükpazar semtinde yaşayan mültecilerin kaldıkları yerler son derece kötü; hiçbir şekilde insani olmayan şartlardadır.

İlk görüşme yapılan 21 yaşındaki bir mültecinin, ailesi (eşi ve bir çocuğu) ile yaşadığı odası bodrum katında yer almaktadır. Odanın boyutları yaklaşık 8-9 m² boyutlarında, penceresi veya havalandırması olmadığı gibi, sadece kapısı olan dört duvardan oluşmaktadır. İçinde bir şilte, katlanmış yatak ve ufak tefek eşyalar bulunan odaya 350 TL kira verildiği ifade edilmiştir.

Bodrum katında yer alan odaların pencerelerinin bulunmadığı evlerin sağlıksız ve hastalıklara davetiye çıkaran bir özellik taşıdığı gözlenmiştir.

Suriyeli mültecilerin barınakları Fotoğraf: MAZLUMDER

Mültecilerin kiraladıkları odaların 8-9 m² boyutlarında ve odaların büyüklüğünün en fazla yan yana üç yer yatağı ancak sığabilecek bir büyüklükte olduğu görülmektedir. Bu odaların, çok amaçlı olarak kullanıldığı düşünüldüğünde ödenen ücretlerin mülteciler açısından oldukça maliyetli olduğu anlaşılmaktadır. Bu tür barınaklar için aylık 350-600 TL arasında değişen kiralarda ödendiği anlatılmıştır.

Mülteciler daha çok eski işyeri veya han olarak adlandırılan yerlerdeki bölmelerin oda haline getirildiği koşullarda yaşamaktadır. Bu odaların otel veya pansiyon gibi herhangi bir ruhsatı bulunmadığı gibi, kapı veya oda numaralarına dahi rastlanmamaktadır. Kalabalık ailelerin yaşadığı bu mekânlarda yangın merdiveni de mevcut değildir.

Bir katta bulunan tüm odalar (yaklaşık 10-12 oda) için tek bir tuvaletin varlığı düşünüldüğünde temizlik ve hijyen şartlarının son derece elverişsiz olduğu anlaşılmaktadır.

Odaların çoğunda ağır rutubet ve bodrum katlarda lağım kokusunun bulunduğu ve özellikle küçük çocuklar açısından Küçükpazar'da salgın hastalık riskinin olduğuna dikkat çekilmektedir.

Küçükpazar dışındaki semtlerde yaşayan mültecilerin daha iyi şartlarda barınma ihtiyacını karşıladıkları yapılan görüşmelerde dile getirilmiştir. Altınşehir'deki Suriyeli bir ailenin ihtiyaç duyduğu ev malzemesini Başakşehir Belediyesinin temin ettiği ve hayırsever vstandaşların da yardımcı oldukları belirtilmiştir.

Şehzadebaşı parkında yatan mülteciler Fotoğraf: MAZLUMDER

Küçükpazar semtinde yaklaşık 140-150 civarında Suriyeli mülteci aile bulunmaktadır ki çocuklarla birlikte bu sayının yaklaşık 700-800 kişi civarında olduğu tahmin edilmektedir. Barınacak yer bulamayanların, parklarda geceledikleri ifade edilmiştir..

Ayrıca Fatih merkezde (Fatih camisinin doğu tarafında) yaklaşık 40-50, Balat'ta 10, Kumkapı semtinde 20, Sultançiftliği'nde 10, Şirinevler'de 30, Başakşehir'de (Şahintepe, Altınşehir, Bayramtepe) 180 civarında mülteci ailenin yaşadığı tahmin edilmektedir. Bunların dışında Esenyurt, Sultangazi ve Ümraniye'de de çok sayıda Suriyeli mültecinin olduğu ifade edilmektedir.

e. Sağlık Hizmetlerine Erişim

Sağlık hizmetlerinin (röntgen, ameliyat, sürekli ilaç kullananlar, kanser ve şeker hastası olanlar) temini en önde gelen sorunlardan birini oluşturmaktadır.

Hamile mülteci kadınların düzenli sağlık takiplerinin yapılması, bebeklerin ve çocukların sağlık durumlarının takip edilmesi ve tıbbi bakımlarının karşılanması gerekmektedir.

Hastaneye giden mültecilerden ücret talep edilmekte ve bu durum sağlık hakkına erişimi güçleştirmektedir. Örneğin, Haseki Hastanesi'ne giden Suriyeli bir kadın, muayene için

kendisinden 80 TL istendiğini, bu parayı ödeyemeyince de muayene olamadığını söylemektedir.

Görüşme yapılan kişiler, hastalık durumunda, muayene ve tedavi giderlerinin altından kalkamadıklarını aktarmışlardır. Bu nedenle çok zorunlu olmadıkça mülteciler hastaneye gitmemektedir.

Doğum yapan kadınlar hastane ücretlerini ödeyemiyorlar. Normal olmayan doğumlarda 2 bin TL'den 5 bin TL'ye kadar masrafla karşılaşanlar olmuş. Hamile kadınların doktor takibi yapılmıyor.

Küçükpazar'daki mültecilerden biri, eşinin doğumu sırasında beş ayrı kamu hastanesine gittiklerini, nihayet beşinci hastaneye (Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi) kabul edildiklerini anlatıyor. Bebek ve annesi uzun süre hastanede yatmak zorunda kalmış, fakat bebeklerini 31 günlükken kaybetmişler.

Altınşehir'de bir baba, elindeki belgeleri ve faturaları göstererek, 10 yaşındaki oğlunun Kanuni Sultan Süleyman Hastanesi'nde apandisit ameliyatı olduğunu ve hastaneye 2 bin TL borçlandıklarını, çocuğu enfeksiyon kapması nedeniyle tekrar hastaneye yatırdıklarını, tedavisinin sonunda borçlarının 4 bin TL'ye çıktığını anlatıyor.

Herhangi bir hastalık nedeniyle ameliyat olanlar çok yüksek bedellerle karşılaşılıyor ve bu bedelleri ödeyemiyorlar. Hastaneler ücretlerin aylık taksitlerle ödenmesini talep ediyor. Altınşehir'deki baba, hastane yönetimi ile aylık 350 TL ödemek üzere anlaşıklarını ve ancak bu şekilde taburcu olduklarını anlatıyor.

Yaptığımız görüşmelerde Küçükpazar ve Kumkapı'da sekiz kişinin acil doktor veya hastane ihtiyacı olduğunu tespit ettik.

Hasta olduklarında, muayene imkânı bulsalar bile pahalı olduğu için ilaç temin etmekte sıkıntı yaşıyorlar.

f. Temel Sorunlar

Her ailenin neredeyse yedi-sekiz çocuğu var. Bazı yetişkin erkekler ve çocuklar su satarak para kazanmaya çalışıyor. Civarda, yol kenarlarında dilenen çocuklar sıkça görülüyor. Hastaların muayenesi ve hamile kadınların kontrolleri için hastaneye veya doktora ihtiyaç var.

Yapılan görüşmelerde herkesin en büyük sıkıntısının kira ödemek olduğu gözlemleniyor. "Kira'yı ödemekte çok zorlanıyoruz. Bu ay ödedik, gelecek ay ne yapacağız, nereden bulacağız diye kara kara düşünüyoruz." şeklinde konuşuyorlar.

Birisi "Aç kalırız, oruç tutarız, bir şekilde idare ederiz, ama kiramızı ödeyemezsek dışarıda kalırız." diyor ve ekliyor: "Bize yardım etmek isteyenler bize para vermesin, kiramızı ödesinler, bize yeter." diyor.

Halepli bir mülteci, "1. Körfez Savaşı'nda 4 milyon insan geldi Suriye'ye. Evlerimizi boşalttık ve onlardan kira almadık. Yemeklerini bile biz dağıtıyorduk." diyor ve ekliyor:

“Bizim buradaki hâlimizi anlatmaya gerek yok, çok şükür idare ediyoruz, ancak Irak’a sığınmaya çalışan Suriyelileri Irak’a almak istemiyorlar, buna çok üzülüyoruz.”³⁶

Görüştüğümüz kişiler çok zor koşullarda yaşamalarına rağmen kapılarını açtığı için Türkiye’ye teşekkür ediyorlar. Farklı kişilere sorduğumuz, “Suriyeli olduğunuz için bugüne kadar çevrenizden, komşularınızdan olumsuz bir tavırla karşılaştınız mı?” şeklindeki sorumuza, “Hayır, olumsuz bir tavırla karşılaşmadık.” şeklinde cevaplar aldık. Bir kısmı ek olarak, komşularının kendilerine yardım ettiğini, ev eşyası sağladıklarını ifade ettiler.

Görüştüğümüz kişilerden biri, yardım talebiyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne başvurmuş. Uzun bir prosedürden sonra kendisine 300 TL tutarında nakdi yardım yapılmış, fakat bir daha yardım yapılmayacağı söylenmiş.

Altınşehir’de oturan bir başka mülteci, Başakşehir Kaymakamlığı’na yardım için başvurduklarını; listeye isimlerinin yazıldığını, daha sonra evlerine gelinerek inceleme yapıldığını, ancak herhangi bir yardım alamadıklarını anlattı.

Barınacak bir yer bulamayanlar, parklarda ve bahçelerde yatıp kalkıyorlar. Büyükşehir Belediyesinin karşısındaki Şehzadebaşı (Saraçhane) parkı; Küçükpazar semti Haliç sahili, Şirinevler’de (Yıldız Zöhre Camisi yanındaki park) mülteciler açıkta geceliyorlar.

Çaresizlikten ve yaşanan mahrumiyetten dolayı, çocuklar dileniyor. İstanbul’un hemen her yerinde çarşıda pazarda dilenen Suriyeli çocukları veya kadınları görmek mümkün.

E. TESPİTLER

Türkiye’de mülteciler konusundaki uygulamaların son yıllarda -genel olarak- iyiye doğru gittiği rahatlıkla söylenebilir. Ayrıca mevzuat olarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun geçtiğimiz nisan ayında TBMM’de kabul edilmiş olmasını -bir yıl sonra yürürlüğe girecek olsa da- çok önemli bulduğumuzu belirtmek istiyoruz.

Türkiye’nin Suriyeli mülteciler konusunda -genel olarak- yaklaşımını olumlu bulduğumuzu, yüz binleri bulan mültecilere hizmet götürmesi nedeniyle takdirlerimizi de ifade etmek isteriz. Ancak, bu rapordaki tespitlerimizden de anlaşılacağı üzere, farklı sebeplerle mültecilerin sürekli olarak yeni sorunlarla karşılaştıkları ve yardıma muhtaç oldukları şüphesizdir.

MAZLUMDER; yaklaşık üç aylık bir zamana yayılan araştırmaları sonucunda elde ettiği tespit ve gözlemlerini içeren bu raporuyla, mültecilere yönelik hukuksal korumanın bir parçası olarak, özellikle İstanbul’da bulunan Suriyeli mültecilerin durumuna ilişkin endişelerini kamuoyuyla paylaşmayı ve, gerekli kurum ve kuruluşların dikkatini çekerek mültecilerin durumlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu rapor, MAZLUMDER’in Suriyeli mültecilerin durumuna ilişkin çalışmalarının bir parçasını oluşturmaktadır.

Suriye’de şiddetle devam eden iç savaş ve kimyasal silah kullanılmasına kadar varan katliamlar nedeniyle evini ve ülkesini terk etmek zorunda kalan Suriyeli mülteciler için;

---

³⁶ Bu görüşmenin yapıldığı 12 Temmuz 2013 tarihinde hem Irak merkezi yönetimi hem bölgesel Kürdistan yönetimi Suriyeli mültecileri istisnai olarak kabul ediyorlardı. Kürdistan yönetimi 20 Ağustos 2013’te çatışmalardan kaçan ve sınır kapısında bekleyen yaklaşık 30.000 mülteciye kapılarını açtı.

Türkiye'nin kapılarını açık tutması, hızlı bir biçimde barınma alanları (kamplar) oluşturulması, mülteci kampı kurulan illerde ücretsiz sağlık hizmetlerine erişim imkânı sağlanması, Suriyeli mültecilere zorluk çıkarılmaksızın ikamet izni verilmesi gibi yardım ve kolaylıkların mülteciler için hayati derecede önemli olduğunu özellikle ifade etmek isteriz.

Bununla birlikte, Türkiye'nin hemen her yanına yayılmış olan Suriyeli mültecilerin barınma, gıda, eğitim, ikamet, sağlık gibi hizmetler konusunda daha çok yardıma ihtiyaç duydukları kuşkusuzdur. MAZLUMDER bu raporla, İstanbul'daki Suriyeli mültecilerin durumunu tespit ederek, yardımcı olabilecek sivil ve kamu kuruluşlarına bir yol açmayı amaçlamıştır. Kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği yapması hâlinde, İstanbul'daki Suriyeli mültecilerin sorunlarının önemli ölçüde giderilmesi ve durumlarının iyileştirilmesi mümkündür.

Suriyeli mülteciler konusunda hükümetin, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde çalışmasına olanak sağlayacak yeni stratejilere ihtiyaç vardır. İl ve ilçelerdeki mülki amirlerin, kendi imkânlarını (sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı gibi) kullanarak ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği hâlinde yapacakları yardım organizasyonları ile mültecilerin temel ihtiyaçlarını gidermeleri mümkündür.

Suriyeli mültecilerin güvenli bir şekilde ülkelerine geri dönmesi mümkün oluncaya kadar, kendilerine yeterli koruma ve destek sağlanması için daha fazla adım atılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

İstanbul'da, Suriyeli mültecilerin yüz bini aştığını tahmin etmekteyiz. Türkiye toplamında ise bu rakamın yaklaşık 1 milyonu bulmakta olduğu tahmin edilmektedir.

Berberinde, Suriyelilerden, yaşanan insani drama çözüm bulmak ve mültecilere yardım etmek için az da olsa dernekleşme yoluna gidenler de bulunmaktadır. Örneğin, İstanbul'da Suriye Nur Derneği, İzmir'de Suriyeli Mülteciler Dayanışma Derneği kurulmuş ve mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalar yapmaktadırlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Suriye'deki savaşın uzaması nedeniyle, Suriyeli mülteciler Türkiye'nin hemen her yerine dağılmışlardır. Küçük şehirlerde az sayıdaki mülteciye çözüm bulmak nispeten kolay olabilir. Ancak büyükşehirlerde kontrol edilmesi mümkün olmayan çok sayıda mültecinin olması nedeniyle bu mülteciler için özel çalışmalar yapılması gerekmektedir.

İstanbul tarih boyunca mülteci gruplarına ev sahipliği yapmıştır. 19. Yüzyılda Macarlar, Polonyalılar ve 20. Yüzyılın başlarında Balkanlardan ve Kafkaslardan gelen muhacirler, Rusya Devriminden kaçan Beyaz Ruslar İstanbul'un sosyal hayatını derinden etkilemiştir.

Örneğin, 1917- 1922 yılları arasında Türkiye'ye sığınan Beyaz Ruslar, İstanbul işgal altında iken ve muhtemelen tarihinin ekonomik ve siyasi anlamda en kötü günleri yaşadığı günlerde bile sağlık, eğitim ve gıda sağlanması konusunda ciddi bir misafirperverlik görmüşlerdir. İşgal altındaki İstanbul'da, sefalet içinde yaşayan Beyaz Rus mülteciler için okullar açılmış ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) sıcak çorba dağıtan bir aşevi kurulmuştur.

Bugün İstanbul'da, refah seviyesinin epeyce yüksek sayılabilecek bir konumda bulunmasına karşılık, mültecilerin bir kısmı adeta sefalet koşullarında yaşamaktadır. Daha açıkçası

görmezden gelinmektedirler. Her gün İstanbul'un hemen her yerinde görebildiğimiz Suriyeli mülteciler yok sayılmaktadır.

Bu hususların yanında, hükümetin dış politikasını eleştirmeye yönelik muhalefet partilerinin açıklamaları, Suriyeli mültecilere yönelik “yabancı düşmanlığı” ve “ırkçı nefret” söylemlerini teşvik etmektedir. Bazı siyasetçilerin veya gazetecilerin “terörist, dilenci, hain, oy deposu” şeklinde ülkeye sığınan Suriyeli mültecileri kara propagandanın hedefi haline getirmeleri endişe vericidir. Mülteciler aleyhinde kışkırtıcı / faşizan ifadelerin kullanılması ve mültecilere yönelik düşmanlık üretilmesinin önüne geçilecek tedbirler alınmalıdır.

a.Hükümete Öneriler:

- Suriye'deki savaş nedeniyle Türkiye'ye sığınmak isteyen Suriyeli mültecilere kolaylık gösterilmeli ve sınır kapıları açık tutulmalıdır. Mültecilere kapıların kapatılması, sınırlı olarak kabul edilmeleri sadece kaçakçılara ve mülteciler üzerinden para kazanmak isteyenlere yarayacaktır.
- Suriye'deki iç savaş nedeniyle Türkiye'ye sığınan mülteciler asla zorla geri gönderilmemelidir (*non-refoulement*).
- Kampların dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin barınma, sağlık, gıda ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesi için daha fazla çaba gösterilmeli; temel hizmetlere erişimleri sağlanmalı, sorun yaşanan alanlarda gerekli yasal düzenlemeler (genelgeler vb. ile) yapılmalıdır.
- Suriye'ye sınırına yakın mülteci kampı bulunan illerde Suriyeli mülteciler için sağlık hizmetlerine (hastaneye ve doktora) erişim imkânı bulunmaktadır. Sağlık ve ilaç konusunda mültecilere yardım edilmektedir. Fakat ilgili genelge sınır illerindeki mültecilerle sınırlı olduğu için, bu genelgenin kapsamının genişletilerek, tüm Türkiye çapında olması konusunda acilen adım atılması gerekmektedir.
- Mültecilerin kayıt altına alınması, uluslararası korumanın bir gereğidir. Mültecilerin kayıt altına alınması ile mültecilerin ihtiyaçları tespit edilecek, haklara ve hizmetlere erişimleri sağlanacak, insani yardım kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının mültecilere yardım ulaştırabilmesi kolaylaşacaktır. Kayıt yapılması ayrıca, uzun vadeli çözümlerin oluşturulması ve güvenlik bakımından da önemli olacaktır. Bu nedenle, kaydedilen mültecilere kimlik belgesi yerine geçen bir belge verilmek suretiyle, hukuksal güvence (uluslararası koruma) altında oldukları belirtilmeli ve bu kimlik belgesi ile sağlık ve diğer kamu hizmetlerine erişim imkânı sağlanmalıdır.
- Suriyeli mültecilerin giriş şekline bakılmaksızın (yasal ve yasadışı giriş yapanlar arasında fark gözetilmeden) kayıtlarının alınması gerekmektedir. Kayıt işleminin mümkünse, BMMYK ile işbirliği içinde yapılması gerekir.
- Mültecilerin kayıt veya ikamet işlemlerinde, ikamet tezkeresi defter bedeli de dâhil olmak üzere hiçbir ücret alınmamalıdır.
- Kendi isteği olmaksızın hiçbir mülteci, kampa gönderilmemelidir.

- Suriye için “bir ekmek bir battaniye” kampanyası canlandırılmalıdır. Bu kampanya, sadece Suriye sınırına yakın olan mülteciler için değil; tüm vilayetler için geçerli olmalıdır. Kış gelmeden bu önlemler alınmalıdır.

b.Yerel Yönetimlere ve Valiliklere Öneriler:

- Her ilde Valilik, Belediyeler, Kızılay ve STK’lar arasında işbirliği yapılarak eşgüdümlü yardım organizasyonu yapılmalıdır.
- Yerel yönetimlerin (büyükşehir ve ilçe belediyelerinin) Suriyeli mültecileri ve kaldıkları yerleri tam olarak tespit etmesi, bu sayede mültecilerin temel insani ihtiyaçlarının belirlenmesi ve tamamlanması gerekmektedir.
- İstanbul - Fatih’teki Küçükpazar semtinde kalan mültecilerin yaşadıkları yerlerin gayriinsanî şartlarda olduğu dikkate alınarak, daha sağlıklı bir yere nakledilmeleri ve barınma koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir.
- Yerel yönetimler; barınma, gıda ve hijyen konusunda sorun yaşayan Küçükpazar’daki mülteciler için (aşevi kurulması, barınakların ilaçlanması gibi hususları içeren) özel bir plan hazırlamalıdır.
- Belediye ve yerel idari yönetimlerin mültecileri, barındırma imkânı olan yerlere yönlendirmesi gerekmektedir.
- Suriyeli mülteci nüfusunun çoğunluğunu oluşturan çocukların eğitimi için adımlar atılmalıdır. Yaşı çok küçük olan çocuklar için etkinlik ve eğitim alanları / imkânları oluşturulmalıdır. Gerekli şartları taşıyanlar örgün eğitime yönlendirilmelidir.
- Yardım etmek isteyenler için eşya (giyim, mutfak ve ev eşyası) bağışlayabilecekleri bir yardım merkezi; mültecilerin temel ev ihtiyaçlarını temin edebilecekleri bir koordinasyon merkezi, depo vb. mekanlar kurulmalıdır.
- Mülteci çocukların eğitimi teşvik edilmelidir. Mülteci çocuklardan imkân bulanlar Türkiye okullarına kayıt yaptırmaktadırlar. Ayrıca, mülteciler kendi imkanları ile ve kendi dillerinde okul açma çabası içindedirler. Öğretmen bulunmakla birlikte, çocukların okulu ve eğitimi için bina, masa ve sandalye temini gerekmektedir.
- Mültecilerin dini (Müslüman, Hristiyan, Yezidi, Dürzi vs), mezhebi (Sünni, Alevi, Nusayri vs.), milliyeti (Arap, Kürt, Türkmen vs.) veya siyasi görüşleri (muhaliflerden veya Esed’den yana) önemli olmaksızın (herhangi bir fark gözetilmeden) hepsine insani yardım ve temel hizmetler ulaştırılmalıdır.

c.İnsani Yardım Kuruluşlarına Öneriler:

- Küçükpazar’daki mülteciler, odalarında küçük tüplerde yemek pişirmek zorundalar. Fakat bu, onlar için hem tehlikeli hem de zor. Ayrıca imkânı olmayanlar için evde yemek pişirmek oldukça masraflı. Mültecilerin kalabalık olarak yaşadıkları semtlerde (bilhassa Küçükpazar’da) aşevi kurulması, onlara sıcak yemek imkânı sunulması gerekmektedir.

- Suriyeli mültecilere düzenli olarak yardım paketleri ulaştırılması gerekmektedir.
- Hasta ve tedaviye ihtiyacı olan mültecilerin tedavilerinin sağlanması elzemdir.
- Hamile olan kadınlara doğum yardımı yapılmalıdır.

d.BMMYK'ya Öneriler:

- BMMYK, Suriyeli mülteciler için sadece izleme pozisyonunu değiştirmeli, daha aktif bir politika izlemelidir. Kamplarda ve kamp dışında kalan mültecilerin korunması, geri gönderilmemesi, temel hizmetlere erişim ve kayıt altına alınma gibi konularda çalışma yapmalı, bu konuda hükümeti daha çok işbirliğine teşvik etmelidir.
- BMMYK, kendisine başvuran tüm Suriyeli mültecilerin kaydını yapmalıdır. Suriyeli mültecilerin, aile birleştirmesi, sağlık veya başkaca sebeplerle güvenli üçüncü bir ülkeye yerleştirme işlemlerini yapmalıdır.

NOT: Hasta ve tedaviye ihtiyacı olan mültecilerin tespiti ve onlara ulaşma konusunda MAZLUMDER'den bilgi alınabilir.